

Özet

1993-1994 yıllarından bu yana izlenen politikalar sayesinde Azerbaycan, günümüzde kendini güçlü ve etkili bir aktör olarak ifade edebilmektedir. Azerbaycan'ın Ulusal Lideri Haydar Aliyev hem ekonomik hem de diplomatik anlamda Azerbaycan'ın Karabağ davasını son derece başarılı bir şekilde savunmuş ve temsil etmiştir. 2003 yılından itibaren Cumhurbaşkanı İlham Aliyev döneminde bu politika daha da pekiştirilmiş ve kurumsallaştırılmıştır. Bu anlamda Azerbaycan dış politikasında stratejik ve zihinsel bir süreklilik söz konusudur. Azerbaycan'ın geçmişten günümüze artan potansiyeli, İkinci Karabağ Savaşı'nda da kendini açıkça göstermiştir.

Karabağ'ın kurtarılması, yalnızca askeri ya da diplomatik bir başarı değil; aynı zamanda toplumsal düzeyde bir rahatlama ve özgüven artışı sağlamıştır. Toplumda derin bir memnuniyet oluşmuş, bu da Azerbaycan'ın iç istikrarına ve dış politika vizyonuna olumlu yansımıştır. Karabağ Zaferi hem stratejik hem de sosyopolitik anlamda bir dönüm noktasıdır.

Karabağ Zaferi, özellikle Türk Dünyası'nın caydırıcılığı ve gücünü göstermesi açısından çok önemlidir. Şuşa Beyannamesi ise çok önemli bir yol haritası ve bir rol modelidir. Karabağ'ın işgalden kurtarılması ve Karabağ Zaferi, öncelikle Azerbaycan'ın ama aynı zamanda bütün Türk Dünyası'nın zaferidir.

Karabağ Zaferi Sonrası Azerbaycan Dış Politikasındaki Güncel Gelişme

Doç. Dr. Halit HAMZAOĞLU - Kars Kafkas Üniversitesi Öğretim Üyesi

2020 yılındaki Karabağ Zaferi, Azerbaycan'ın dış politikası ve bölgedeki konumu açısından önemli bir dönüm noktası olmuş ve ülkeye birçok avantaj sunmuştur. Her şeyden önce Azerbaycan, bölgesel liderliğini bu zaferle birlikte ilan etmiştir. En önemlisi ise hukuken işgal altında bulunan Karabağ topraklarının kurtarılması olmuştur. Bu, gerçekten de tarihi bir gelişme niteliğindedir. Zira 1991 yılından itibaren Azerbaycan dış politikasının en temel önceliği hiç şüphesiz Karabağ Meselesi olagelmıştır.

Karabağ Zaferi öncesi Azerbaycan topraklarının yaklaşık yüzde 20'si Ermenistan Silahlı Kuvvetleri tarafından işgal edilmiş durumdaydı. Karabağ bölgesindeki çatışmalar, aslında 1988 yılında başlamış, 1991-1992 yıllarında yoğunlaşmış ve Ermenistan, Karabağ başta olmak üzere Azerbaycan topraklarını işgal etmiştir. 1994 yılında sağlanan ateşkes, Azerbaycan'a hem ekonomik anlamda hem de siyasi olarak toparlanma imkânı tanımıştır. Azerbaycan'ın önceliği, Karabağ'ın kendi toprağı olduğunu uluslararası arenada kabul ettirmek olmuş ve bu doğrultuda ciddi diplomatik girişimlerde bulunmuştur. Bir diğer önceliği ise sahip olduğu doğal kaynakları, özellikle petrol gibi stratejik hammaddeleri Batı pazarlarına ulaştırmaktır. Bu bağlamda Haydar Aliyev'in iktidara gelmesinden itibaren Azerbaycan'ın hem ekonomik hem de siyasi olarak oldukça başarılı bir dış politika izlediği görülmüştür. 1994 yılının Mayıs ayında imzalanan ateşksten sonra Azerbaycan, dış politikası açısından öncelikli hedef olarak ordusunu modernize etmeyi benimsemiş ve bunun sonuçları da İkinci Karabağ Savaşı'nda açık bir şekilde hissedilmiştir.

Azerbaycan'ın Ulusal Lideri Haydar Aliyev tarafından başlatılan bu başarılı politika, 2003 yılından sonra İlham Aliyev döneminde de kesintisiz şekilde devam ettirilmiş ve sonunda büyük bir başarıya ulaşılmıştır. Bu durum dış politikadaki sürekliliğin ne kadar önemli olduğunun birer göstergesidir. Azerbaycan'ın hem jeopolitik hem de stratejik açıdan elde ettiği başarılar, tutarlı ve uzun soluklu bir dış politikanın ürünüdür.

1993-1994 yıllarından bu yana izlenen politikalar sayesinde Azerbaycan, günümüzde kendini güçlü ve etkili bir aktör olarak ifade edebilmektedir. Bu çok önemli bir göstergedir. Bu nedenle İkinci Karabağ Savaşı ve Karabağ Zaferi'ni değerlendirirken bu uzun vadeli stratejik yaklaşımı göz önünde bulundurmak son derece önemlidir.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasından sonra yalnızca Azerbaycan değil, bütün bölge ülkeleri büyük ekonomik sıkıntılar yaşamıştır. Ancak Azerbaycan, bu anlaşmayla birlikte önemli bir çıkış yakalamıştır. Bu dönemde atılan ekonomik adımlar, Azerbaycan'ın iktisadi olarak toparlanmasına büyük katkı sağlamıştır. Diplomatik alanda ise örneğin 1996 yılında Lizbon'da düzenlenen Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Zirvesi'nde Karabağ topraklarının "Azerbaycan'ın ayrılmaz bir parçası" olduğu uluslararası düzeyde teyit edilmiştir. Bu, son derece önemli bir diplomatik başarı olmuştur.

Haydar Aliyev hem ekonomik hem de diplomatik anlamda Azerbaycan'ın Karabağ davasını son derece başarılı bir şekilde savunmuş ve temsil etmiştir. Bu dönemin arka planına bakıldığında ekonomi ile diplomasinin eş zamanlı ve eşgüdümlü olarak yürütüldüğü görülmektedir. 2003 yılından itibaren İlham Aliyev döneminde bu politika daha da pekiştirilmiş ve kurumsallaştırılmıştır. Bu dönemde Batı'yla daha fazla entegre olmuş bir Azerbaycan ortaya çıkmıştır. İlham Aliyev yönetiminde Azerbaycan'ın artan potansiyeli, İkinci Karabağ Savaşı'nda da kendini açıkça göstermiştir.

24 Mart 2025

Karabağ Zaferi sonrasında Azerbaycan, dış politikada artık çok daha özgüvenli ve bölgesel liderliğini ilan etmiş bir aktör olarak sahneye çıkmıştır. Bu liderlik sadece Ermenistan ve Gürcistan gibi bölgedeki aktörler tarafından değil, Güney Kafkasya'daki tüm ülkeler tarafından da kabul görmüştür. Bu kabul, yalnızca bölgesel düzeyde sınırlı kalmamış, birçok Batılı ülke ve hatta Rusya, Azerbaycan'ın bölgesel gücünü ve liderliğini tanımak zorunda kalmıştır. Kremlin, resmî olarak Karabağ'ın Azerbaycan toprağı olduğunu açıklamıştır. Bu gelişme, 2020 sonrasında Azerbaycan'ın kazandığı özgüveni ve değişen jeopolitik denklemleri açıkça yansıtmaktadır. Nitekim Karabağ Zaferi, Batı kamuoyu tarafından da büyük oranda kabul görmüştür. Bu da Azerbaycan'ın küresel imajına olumlu yansımaktadır.

Karabağ Savaşı sonrasında Azerbaycan'ın sahip olduğu stratejik enerji kaynaklarını Batı'ya ulaştırma çabaları, yeni bir boyut kazanmıştır. Özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ardından Avrupa Birliği (AB), Rusya'yla enerji konusunda ciddi sorunlar yaşamaya başlamış ve bu alanda büyük yaptırımlar uygulanmıştır. Eski enerji ticareti düzeni bu süreçte sekteye uğramıştır. Bu noktada Azerbaycan yeniden devreye girmiş ve Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Avrupa'nın enerji ihtiyacını karşılamaya aday olduklarını açıkça ifade etmiştir. Bu adımlar, 2020 sonrası dönemde Azerbaycan'ın nasıl daha özgüvenli ve proaktif bir dış politika izlediğini gözler önüne sermektedir. Ekonomi ile diplomasinin dengeli ve bütüncül bir şekilde yürütülmesi, Azerbaycan dış politikasının temel başarı unsurlarından biri haline gelmiştir.

Küresel düzeyde, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'yle (ABD) ilişkiler bağlamında da dikkat çeken gelişmeler söz konusudur. AB'yle ilişkilerde enerji kaynakları ve diplomatik işbirlikleri temelinde "kazan-kazan" stratejisi çerçevesinde önemli ilerlemeler sağlarken; ABD'yle ilişkilerde farklı bir tablo ortaya çıkmıştır. Özellikle Biden yönetimi döneminde Bakü-Washington hattında ilişkiler oldukça soğuk bir seyir izlemiştir. Ancak Donald Trump'ın yeniden güç kazanmasıyla birlikte Azerbaycan-ABD ilişkilerinde yeni bir ivmenin yakalandığı görülmektedir.

Trump hem bölgesel jeopolitik nedenlerle hem de ekonomik gerekçelerle Azerbaycan'a daha fazla önem vermektedir. Ekonomiye odaklanan bir lider olarak Trump, Azerbaycan'ın hem ekonomik potansiyelini hem de jeostratejik konumunu değerlendirme arzusundadır. Bu gelişmeler, Azerbaycan'ın Karabağ Savaşı sonrası yürüttüğü başarılı dış politikanın, yalnızca bölgesel değil küresel ölçekte de etkili olduğunu göstermektedir.

Bölgesel aktörlere bakıldığında Azerbaycan'ın dış politikasındaki temel önceliklerden biri, kuşkusuz Türk Devletleri Teşkilatı'dır (TDT). Bu teşkilat, uluslararası

sistemde giderek büyüyen, etki alanı artan ve siyasi anlamda daha fazla söz sahibi olan bir yapıya dönüşmektedir. Azerbaycan da bu teşkilat içerisinde oldukça aktif bir rol oynamakta ve birçok alanda inisiyatif üstlenmektedir. Azerbaycan, bu süreci Türkiye'yle birlikte yürütmektedir. Türkiye ile Azerbaycan arasında "Tek Millet, İki Devlet" anlayışı doğrultusunda şekillenen ilişkiler, özellikle "Şuşa Beyannamesi" sonrasında daha da kurumsallaşmış ve stratejik ortaklık derinleştirilmiştir. Bu durum, iki ülke arasındaki ilişkilerin ne kadar özel ve güçlü olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır.

Azerbaycan'ın Gürcistan'la ilişkileri de dostane ve yapıcı bir çerçevede ilerlemektedir. Özellikle enerji alanında Gürcistan'ın Azerbaycan'a ekonomik bağımlılığı dikkat çekmektedir. Azerbaycan, Gürcistan'ın istikrarını ve ulusal çıkarlarını önceleyen bir pozisyon almıştır. Bu da iki ülke arasındaki stratejik işbirliğinin bir yansımasıdır. Ancak Azerbaycan'ın en çok sorun yaşadığı ülke, güney komşusu İran'dır. Bu sorunlar yalnızca ideolojik ya da mezhepsel düzeyde değil; aynı zamanda ciddi stratejik ve jeopolitik boyutlar da içermektedir. Azerbaycan, İran'la ilişkilerinde her zaman belli bir mesafeyi korumaya çalışmış ve bu yaklaşımı uygulamaya gayret etmiştir. İran'ın İkinci Karabağ Savaşı'ndaki tutumu da bu mesafeli ilişkinin belirleyici unsurlarından biri olmuştur. Savaş sürecinde İran'ın Ermenistan'a yönelik açık ve aleni desteği, Azerbaycan tarafından ciddi şekilde eleştirilmiştir. Savaş sırasında İran üzerinden Ermenistan'a yapılan lojistik sevkiyatlar ve tır trafiği gibi hususlar, Azerbaycan'ın sert tepkisine neden olmuştur. Bakü yönetimi, bu konuda hem resmî kanallar üzerinden hem de farklı diplomatik yollarla Tahran'ı defalarca uyarmış, ancak İran bu desteği geri çekme konusunda bir adım atmamıştır.

Güney Kafkasya'da Batı'yla iyi ilişkiler kurmuş ülkeler arasında Gürcistan öne çıkarken; Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ilişkiler de stratejik düzeydedir. Bu ortamda İran için bölgede etkisini sürdürebileceği yegâne aktör Ermenistan gibi görünmektedir. Dolayısıyla İran, bölgedeki nüfuzunu Ermenistan üzerinden sürdürmeye çalışmakta ve bu kanalı mümkün olan en yüksek düzeyde kullanmaktadır.

Azerbaycan ekonomik işbirliğini önceleyen ve tüm bölge ülkelerinin bu işbirliğinden fayda sağlamasını amaçlayan bir anlayışla hareket etmektedir. Bu yaklaşımın somut örneklerinden biri Zengezur Koridoru'dur. Zengezur Koridoru, yalnızca Azerbaycan ve Türkiye için değil; Ermenistan ve İran dâhil tüm bölge ülkeleri için bir ekonomik entegrasyon fırsatı sunmaktadır.

Bakü ve Ankara'nın bu konudaki pozisyonu nettir: Güney Kafkasya'da bölgesel bir işbirliği mekanizması

24 Mart 2025

oluşturulmalı, bu yapıdan herkes faydalanmalı ve bölgede kalıcı istikrar sağlanmalıdır. Kafkasya öngörülebilir, istikrarlı ve barışçı bir coğrafya hâline gelmelidir. Ancak İran'ın bu sürece nasıl yanıt vereceği, büyük ölçüde içinde bulunduğu jeopolitik konjonktüre bağlıdır.

Sonuç

Karabağ'ın kurtarılması, yalnızca askerî ya da diplomatik bir başarı değil; aynı zamanda toplumsal düzeyde bir rahatlama ve özgüven artışı sağlamıştır. Toplumda derin bir memnuniyet oluşmuş, bu da Azerbaycan'ın iç istikrarına ve dış politika vizyonuna olumlu yansımıştır. Karabağ Zaferi hem stratejik hem de sosyopolitik anlamda bir dönüm noktasıdır.

Azerbaycan dış politikasında bazı meydan okumalar ve potansiyel tehditler mevcuttur. Bunların başında İran çevresinde gelişen bölgesel ve küresel jeopolitik dinamikler gelmektedir. İran'ın iç ve dış politikasında yaşanan gelişmeler, doğrudan Azerbaycan'ın güvenliğini ve bölgesel stratejisini etkileyebilecek potansiyele sahiptir. Bu bağlamda Güney Kafkasya'da bir jeopolitik kırılma riskinden söz etmek mümkündür.

Karabağ Savaşı'nın Azerbaycan'ın zaferiyle sonuçlanması, muzafer Azerbaycan Ordusu'nun başarısıyla mümkün olmuştur. Türkiye, manevi, siyasal ve diplomatik açıdan bu süreçte çok önemli bir destek sağlamıştır. Ayrıca Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan gibi Türk Dünyası ülkeleri de Azerbaycan'ın yanında yer alarak bölgesel dayanışmayı güçlendirmiştir.

Azerbaycan dış politikasında stratejik ve zihinsel bir süreklilik söz konusudur. 1993-1994 yıllarından itibaren Azerbaycan yönetimi, özellikle Haydar Aliyev döneminde "Karabağ'ı işgalden kurtaracağız, eninde sonunda Karabağ tekrar Azerbaycan topraklarına katılacak" hedefini koymuş ve uluslararası hukuk ilkeleriyle de bunu desteklemiştir.

Azerbaycan, toprak bütünlüğünün sağlanacağını net şekilde ilan etmiş ve bu hedef için somut adımlar atmıştır. Bunlardan en önemlileri petrol ve enerji anlaşmaları, Batı'yla ilişkilerin geliştirilmesi ve Rusya'yla güç dengesine dayalı ilişkiler kurmaktır. Bu politikalarla zihinsel bir süreklilik inşa edilmiş ve İlham Aliyev döneminde de devam ettirilmiştir. Birinci Karabağ Savaşı'nın başlangıcından beri Azerbaycan, bölge ülkeleriyle büyük sorunlar yaşamadan barışçıl bir dille iletişimini sürdürmüştür. Ermenistan dışında bölge ülkeleriyle, özellikle İran, Gürcistan, Rusya ve Batı'yla ilişkilerde istikrar sağlamıştır. Bu hem stratejik hem de zihinsel anlamda büyük bir başarıdır.

1991 yılından günümüze Azerbaycan ve Türkiye arasında bir

dizi stratejik anlaşma yapılmıştır. Şuşa Beyannamesi, bunları teyit eden, tescil eden ve işbirliği mekanizmasını bir araya getiren ve deklare eden bir anlaşmadır. Söz konusu belge, bütün dünyaya Azerbaycan ve Türkiye'nin stratejik ortaklar olduğunu göstermiştir. Azerbaycan ve Türkiye arasındaki bu işbirliği alanı giderek genişlemekte ve "İki Devlet, Tek Millet" vurgusu, daha somut hale gelmektedir. Bu, iki devletin birçok noktada birlikte hareket edebileceği ve ortak mekanizmalarını geliştirebileceği bir sürece işaret etmektedir.

Karabağ Zaferi, özellikle Türk Dünyası'nın caydırıcılığı ve gücünü göstermesi açısından çok önemlidir. Şuşa Beyannamesi ise çok önemli bir yol haritası ve bir rol modelidir. Karabağ'ın işgalden kurtarılması ve Karabağ Zaferi, öncelikle Azerbaycan'ın ama aynı zamanda bütün Türk Dünyası'nın zaferidir.

Yazar Hakkında

Doç. Dr. Halit HAMZAOĞLU - Kars Kafkas Üniversitesi
Öğretim Üyesi

Doç. Dr. Halit HAMZAOĞLU, lisans eğitimini 2006 yılında Bakü Devlet Üniversitesi Bölgesel Çalışmalar Bölümü'nde almıştır. Yüksek lisans ve doktora eğitimini ise 2007-2013 yılları arasında, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı'nda tamamlamıştır. Post-Sovyet Ülkelerin dış politikası ve jeopolitik temel uzmanlık alanlarıdır. Genel anlamda Avrasya coğrafyasının siyasi düşünce tarihine ilgi duymaktadır. Hamzaoglu, 2017 senesinden itibaren, Kars Kafkas Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

24 Mart 2025**Uluslararası Güncel Sorunlar**

Küresel ve bölgesel rekabet uluslararası ilişkilerde baş döndürücü bir değişim ve dönüşümle sonuçlanmaktadır. Devletler arası savaşlar, iç savaşlar, terörizm, ekonomik ve teknolojik rekabet, artan nüfus artışıyla birlikte kıt kaynakların her geçen gün daha da kritik hale gelmesi, düzenli ve düzensiz göçler, salgın hastalıklar devletlerin güvenlik anlayışını hızla değiştirmekte ve bu karmaşık ve hızla değişen gündemde karar almak ve uygulamak daha da zorlaşmaktadır.

Örneğin, Rusya-Ukrayna Savaşı nükleer silah kullanımını da içerecek şekilde her geçen gün daha tehlikeli hale gelirken, tüm dünya Gazze'deki soykırıma seyirci kalmaktadır. Terörizm tehdidi her geçen gün yeniden artarken, aynı ittifak içinde olan devletler bile müttefiklerine karşı tehdit oluşturan terör örgütlerine destek vermekten kaçınmamaktadır. Başta BM olmak üzere uluslararası örgütler bölgesel ve küresel sorunlara çözüm bulmakta yetersiz kalmaktadır.

Uluslararası güncel sorunları yakından takip etmek ve gelişmeleri doğru okumak dış politikada karar almak konusunda temel rolü oynamaktadır. İlgili devlet kurumları kadar üniversiteler ve düşünce kuruluşları da bu süreçte önemli rol oynamaktadır. Kapadokya Üniversitesi (KÜN) ve Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) iş birliğinde yürütülecek bu proje ile Uluslararası Güncel Sorunların bu konudaki uzmanlar ile tartışılması, ele alınması ve uluslararası bu sorunlara ilişkin olarak Türk Dış Politikasında alınacak kararlara ışık tutması amaçlanmaktadır.

Proje hakkında detaylı bilgiye;
<https://commonhorizon.kapadokya.edu.tr/> adresinden ulaşabilirsiniz.

Prof.Dr. Şafak OĞUZ

2019 yılında Doçentlik ve 2024 yılında Profesör unvanını alan Prof.Dr. Şafak OĞUZ, Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki (TSK) 23 yıllık hizmetinden sonra 2021 yılında emekli olmuştur. Görevi esnasında Birleşmiş Milletler (BM) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) bünyesinde de çalışan OĞUZ, Kitle İmha Silahları, Terörizm, Uluslararası Güvenlik, Uluslararası Örgütler ve Barış ve Çatışma Çalışmaları konularında çalışmalar yapmaktadır. Prof.Dr. Şafak OĞUZ, halen Kapadokya Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dekan Vekili olarak görev yapmaktadır. İyi derece İngilizce ve Almanca bilmektedir.

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden 1993'de mezun oldu. Boğaziçi Üniversitesi'nde 1995'de Yüksek Lisans çalışmasını tamamlayan Erol, 2005 yılında Ankara Üniversitesi'nde yaptı. 2009'da "Uluslararası İlişkiler" alanında doçent ve 2014 yılında da Profesörlük unvanlarını aldı.

Uzmanlık alanları, "Jeopolitik", "Kriz Yönetimi", "Güvenlik", "Türk Dış Politikası" ve "Türk Dünyası" olan Prof. Erol'un, bu konularda çok sayıda bilimsel makalesi ve kitabı bulunmaktadır.

Avrasya Dosyası, Karadeniz Araştırmaları, Gazi Akademik Bakış, Bölgesel Araştırmalar Dergisi, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları dergileri editörlükleri ile TRT, Kanal A ve BBN Türk'te radyo-televizyon programları yapan, Türkiye'nin önde gelen dergi ve gazetelerinde köşe yazarlığı yapan-görüşleri yayımlanan Prof. Erol, bu çalışmalarından dolayı 2007'de Türk Dünyası Yazarlar ve Sanatçılar Vakfı (TÜRKSAV) "Türk Dünyası Hizmet Ödülü", 2015'de Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) "Basın-Fikir Ödülü" başta olmak üzere çok sayıda ödüle layık görülmüştür.

Ufuk, Ankara ve Gazi Üniversitelerinde dersler veren Prof. Erol, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi olarak akademik çalışmalarını devam ettirmektedir. Türkiye'nin önde gelen düşünce merkezlerinde (ASAM, SDE, GSAM, USGAM) uzman ve kurucu başkan olarak görevler üstlenen Prof. Erol, 2016'dan bu yana Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM) Kurucu Başkanı olarak bu alandaki faaliyetlerini devam ettirmektedir.